

Crear capacitats: L'enfocament del desenvolupament humà, de Martha C. Nussbaum

Capítol 1 (paràgrafs 27-34)

[1] [Els enfocaments tradicionals sobre el desenvolupament econòmic, centrats, exclusivament, en el creixement econòmic no són útils per millorar les condicions de vida de la Vasanti (ni en general de les persones)]

Malauradament, els enfocaments teòrics dominants en l'economia del desenvolupament —enfocaments que s'utilitzen en tot el món— no són aliats de la lluita de la Vasanti. No «llegeixen» la seva situació com ho farien un activista local o un observador preocupat. De fet, tampoc no la interpreten d'una manera que tingui sentit per a la mateixa Vasanti o, ni tan sols, d'una manera que la respecti com un ésser humà digne, amb els mateixos drets que les altres persones. Equiparen la bona marxa de la situació (d'un Estat o d'una nació) amb l'increment del PIB per capita, la qual cosa, dit d'una altra manera, significaria que Gujarat estaria aplicant les polítiques correctes per tal que el conjunt de la seva economia creixi, i que hauria de comparar-se amb altres estats indis només en funció del seu PIB per càpita.

Però, què significa per a algú com la Vasanti aquesta xifra, per meravellosa que sigui? Ni aquest nombre té una incidència apreciable en la seva vida ni —menys encara— soluciona els seus problemes. En algun lloc de Gujarat hi ha un creixement de la riquesa derivat de la inversió exterior, però ella no en veu ni un cèntim, de tot això. Que li diguin a la Vasanti que el PIB per càpita s'ha incrementat de manera considerable és com si li diguessin que en algun racó de Gujarat hi ha una pintura esplèndida, però que li està vedat mirar-la, o que hi ha una taula parada amb tota mena de delicioses menges, però que no en podrà tastar cap. L'augment de riquesa és un fenomen positiu perquè podria fer que el govern adoptés polítiques amb efectes profitosos en la vida de la Vasanti. Però això últim no ha passat i tampoc no ens n'hauríem de sorprendre. En general, els beneficis dels augments de riquesa resultants de la inversió exterior van a parar, en primera instància, a les elits. No es tracta, únicament, del fet que les xifres del PIB siguin una mitjana que ignora la distribució real de la renda: com bé ha mostrat l'Informe de la Comissió Sarkozy, els guanys que s'obtenen a partir de la inversió exterior no arriben, ni tan sols, a incrementar la renda familiar mitjana en un gran nombre de casos ben freqüents. Els beneficis d'aquest increment econòmic no es fan extensius a la població pobre, tret d'aquells casos en què aquestes elits locals sí que es mostren compromeses amb polítiques de redistribució de la riquesa. I, en particular, no arriben a les dones pobres, les oportunitats laborals de les quals són molt pitjors que les dels homes. Ni el creixement econòmic —tal com mostren les investigacions— tampoc serveix, per si sol, per propiciar millores en la salut i l'educació, tret que hi intervingui una acció estatal directa. Així doncs, els factors que són veritablement importants per a la

Vasanti no figuren en l'enfocament convencional, que està centrat en un únic aspecte que no introdueix cap diferència en la seva vida.

Així doncs, l'enfocament convencional no dirigeix la nostra atenció cap a les raons que fan que la Vasanti sigui incapaç de participar del gaudi de la prosperitat general de la seva regió. En realitat, contribueix, més aviat, a desviar cap a un altre lloc qualsevol atenció que poguéssim prestar als problemes de la Vasanti, ja que suggereix que la manera correcta de millorar la qualitat de vida a Gujarat és amb l'aspiració al creixement econòmic i amb res més que això.

En *Temps difícils*, Charles Dickens descriu una aula on als petits i a les petites els ensenyen l'esmentat enfocament convencional. A la Sissy Jupe, una nena del circ que acaba d'incorporar-se a aquesta classe, li demanen que s'imagini que els alumnes de la seva aula són una nació que disposa d'una riquesa de «cinquanta milions». «Nena número vint —li pregunta el mestre (ja que d'acord amb aquest èmfasi en l'agregació, cada estudiant té un número en comptes d'un nom)—, ¿no és aquesta una nació pròspera i no us n'hauríeu d'alegrar, d'això?». La Sissy es desfà en plors i surt corrents de l'aula. Després explica a la seva amiga Louisa que no podia respondre la pregunta «abans de saber si existien diners o si me'n correspondria algun a mi. Però això no tenia a veure amb la qüestió. No hi figurava a les xifres».

[2] [Descripció de les idees rectores de l'enfocament de les «capacitats». Definició de capacitat]

Pel que sembla, el que necessitem és un enfocament que es faci la mateixa pregunta que la Sissy Jupe, que defineixi el rendiment i l'èxit en funció de les oportunitats d'accés de cada persona. Un enfocament així ha de partir d'un nivell molt pròxim a la base social en referència als relats de les vides de persones reals i el significat humà que els canvis de política tenen per a aquestes persones. El fet de desenvolupar polítiques que siguin, de debò, pertinents per a un ampli ventall de situacions humanes suposa atendre diversos factors que afecten la qualitat de vida d'una persona: significa preguntar-se, en cada àmbit, «què són realment capaces de fer i de ser les persones en general (i, en particular, cadascuna d'elles)?». Evidentment, qualsevol aproximació al desenvolupament ha de manejar mecanismes d'agregació, però perquè les xifres agregades ens facilitin informació rellevant, abans hem de començar per estudiar, amb deteniment, quins capítols o factors s'han de destacar en especial.

[3] [Cada un dels elements que s'han analitzat de la vida de la Vasanti té relació amb una de les «capacitats centrals» que es descriuran en el capítol II]

Els elements de la història de la Vasanti tenen una relació molt estreta amb la llista de «capacitats centrals» que presentarem ben aviat, per la qual cosa podria semblar, en principi, que la meua manera d'explicar el relat de la vida de la Vasanti és circular i que destaco uns determinats aspectes en concret simplement pel fet que ja sé quins components figuren en l'esmentada llista. El cert, tanmateix, és que no podem observar una vida ni escoltar una història sense anar equipats, a priori, amb certes intuïcions preliminars sobre el que és significatiu i el que no ho és. Aquesta és la paradoxa de la indagació que s'esmenta en el *Menó* de Plató: si no tenim, en absolut, cap mena d'idea del que estem

cercant, no ho trobarem mai. No obstant això, la paradoxa en qüestió no ens inhabilita, necessàriament, per adquirir nous coneixements. El que importa és que la recerca no sigui rígida, sinó oberta a nous aprenentatges. He intentat aprendre moltes coses abans d'elaborar aquesta llista, i les històries com la de la Vasanti van ser elements clau d'aquesta experiència d'aprenentatge (encara que no formen part de la meva justificació de l'esmentada llista, com veurem més endavant). Tampoc no es tracta d'una llista definitiva: si hi manca alguna cosa que, segons ens ensenya l'experiència, resulta ser un element crucial per a una vida humanament digna, sempre podrà ser impugnada i reelaborada. He intentat (i continuo intentant) formar-me un judici sobre aquesta qüestió que estigui en consonància amb la meva feina relacionada amb innumbrables activistes, al llarg dels anys, i amb les meves pròpies observacions del que els experimentats ulls d'aquests perceben, com a significatiu, en la vida de les dones de les seves pròpies societats.

Recentment, la feina empírica feta per Jonathan Wolff i Avner De-Shalit ha confirmat que les capacitats de la meua llista són les que les mateixes comunitats immigrants amb les quals han treballat (a Israel i a la Gran Bretanya) reconeixen com a més rellevants. La narració de relats o d'històries no és mai neutra; el narrador sempre dirigeix la nostra atenció cap a certs elements del món. De totes maneres, hauríem de ressaltar la curiositat genuïna i la flexibilitat teòrica a l'hora de construir una perspectiva alternativa. L'«enfocament de les capacitats» va néixer, precisament, per ser una alternativa a l'enfocament del PIB que incorporés aquestes importants virtuts.

[4] [Origen i àmbit d'aplicació de l'enfocament de les «capacitats»: encara que es va originar en relació amb el desenvolupament econòmic dels països pobres, també s'ha d'aplicar als països rics, perquè en aquests també hi trobem greus problemes de desigualtat i de carències en el desenvolupament humà]

L'enfocament de les capacitats s'ha anat elaborant, normalment, en el context de les polítiques internacionals per al desenvolupament, centrat, especialment, en nacions més pobres que lluiten per millorar la seva qualitat de vida. Últimament, tanmateix, altres països més rics també han començat a compilar els seus propis «informes de desenvolupament humà», i les seves dades han estat, sempre, importants per elaborar els informes de l'Oficina de l'Informe sobre Desenvolupament Humà de l'ONU. Tot i això, hi ha els qui continuen creient que la perspectiva adoptada en aquests estudis és adequada, únicament i exclusivament, per a països pobres. Totes les nacions, tanmateix, apleguen una multitud d'esforçades històries individuals que aspiren a portar unes vides humanament dignes, i en totes es viuen i es desenvolupen lluites per la igualtat i la justícia. La història de la Vasanti té certs trets que són més infreqüents als Estats Units d'Amèrica perquè, en aquest país, la taxa d'analfabetisme és menor que a l'Índia. Però a les escoles dels barris urbans deprimits del nostre país, és habitual que bona part de l'alumnat no rebi ni tan sols un grau apropiat d'alfabetització funcional. I en nivells educatius superiors, es continuen observant alarmants desigualtats d'accés. L'experiència de la violència domèstica és, probablement, tan comuna als Estats Units d'Amèrica com a l'Índia, segons mostren alguns estudis, i les estratègies desplegades per combatre-la són, encara, insuficients, malgrat la major conscienciació pública sobre el problema i els esforços dels activistes juridicolegals. Les desigualtats en atenció sanitària i nutrició són generalitzades als Estats Units d'Amèrica, i aquest és un fracàs, sense pal·liatius, en un país d'una riquesa tan elevada com el nostre. Totes les nacions, doncs, són països en vies de desenvolupament, ja que contenen problemes de

desenvolupament humà i lluites personals per assolir una qualitat de vida plenament adequada i un mínim de justícia social. I tots estan, actualment, fracassant, en major o menor mesura, a l'hora de complir amb l'objectiu de garantir la dignitat i la igualtat d'oportunitats a cada persona. Tots, doncs, poden trobar inspiració en aquest enfocament de les capacitats.

—Martha C. Nussbaum, *Creating capabilities:
The Human Development Approach*.
The Belknap Press of Harvard University Press:
Cambridge, Massachusetts, i Londres, 2011.
«I. A woman seeking Justice», 12-16.
Traducció d'Àlex Agustí-Polis.